

Çağlayancerit Kezban Hatun Camiindeki Cicim, Zili Ve Sumak Dokumaları

Suzan Bayraktaroğlu*

Öz

Kahramanmaraş'a bağlı Çağlayancerit İlçesi coğrafi olarak dağlarla çevrili bir vâdide kurulmuştur. İlçenin adının Orta Asya'dan gelen ve bu bölgeye yerleşen Cerid Aşireti'nden geldiği, "Çağlayan" tabirinin ise sularının çokluğuna dayanılarak kullanıldığı söylenmektedir. Ceritlerin soy kökünün Oğuzların Bozok koluna bağlı Beğdili (Begtili) Boyu olduğu, yerleştikleri yer olarak da Dulkadiroğlu Beyliği'nin sınırları içinde olduğu bildirilir.

Çağlayancerit İlçesi'nin günümüzdeki halkı Cerid Aşireti'dir. Atalarından öğrendikleri cicim ve zili dokuma geleneğini günümüzde de sürdürmektedirler. XVIII. yüzyılın sonlarında Kezban Hatun tarafından yaptırılan camide tespit ettiğimiz cicim, zili ve sumak dokumaların az bir kısmı XVIII. yüzyıla, çoğunluğu XIX. yüzyıla tarihlenmekte olup Çağlayancerit'te yaşayan Cerit Boyu tarafından dokunmuş ve camiye bağışlanmıştır. Halkın evinde kullandığı dokumalar da aynı özelliklere sahiptir. Camide bulunan dokumalar çoğunlukla yün, boyalar ise doğal olup, desenler geometriktir.

Anahtar Kelimeler: Cicim, zili, Cerit Boyu, gelenek, cami, bağış, vakıf.

Cicim, Zili and Sumak Rugs in Çağlayancerit Kezban Hatun Mosque

Abstract

Çağlayancerit in Kahramanmaraş district is located in a valley surrounded by mountains . It is said that town's name came from the "Cerid tribe" who came from the Central Asia and then settled in this region and, "Çağlayan" term is said to be used because of the abundance of water. It is reported that the root of Cerits was Beğdili, a part of Oğuz Bozoks and their location was within Dulkadiroğlu principality.. Today's community of Çağlayancerit district is the "Cerid tribe". They maintain the weaving tradition of cicim and zili as they have learnt from their ancestors even today. A few of the zili and sumak weavings discovered in the mosque that had been built by Kezban Hatun dated back to the XVIIIth century, and the majority is dated back to the XIXth century. Those rugs were hand woven and donated to the mosque by Cerit-tribe living in Çağlayancerit. The weaving used by the community in their houses has the same features. The weavings in the mosque are mostly wool, the dyes are natural and the patterns are geometric.

Keywords: Cicim, zili, Cerits, tradition, mosque, donation, waqf

* Sanat Tarihçisi, Halı Uzmanı, Vakıflar Genel Müdürlüğü Müzeler Müdürü; bayraktaroglusuzan@gmail.com

Kahramanmaraş İli'ne bağlı Çağlayancerit İlçesi'ndeki Kezban Hatun Camii'nde bulunan teberrükât eşyaları arasında tarihi eser özelliği kazanmış dokumalar olup olmadığını araştırmak üzere görevlendirilerek 4-8.11.2013 tarihinde mahalline giderek incelemelerde bulunduk. Bu incelemelerimiz aynı zamanda sanat tarihçilerin uygulamalı eğitimi de olduğu için, benimle birlikte müze araştırmacıları Zafer Gülbahar, Fehmeddin Demirci ve Seher Aykan da ekipte yer almışlardı. Bu çalışmamızda fazla önemi olmayan birkaç halı ve kilim dışında, önemli bir miktarda cicim ve zili ile bir adet sumak dokuma tespit ettik. Tespit ettiğimiz cicim, zili ve sumak dokumalar; desenleri, renkleri ve dokuma teknikleri bakımından kendi içlerinde birkaç grup oluşturmakta ve bir kimlik yansıtmakta idiler. San-ki hepsi "aynı gelenekten gelen insanların dokumalarıdır" der gibiydiler. Cami görevlileri ve yöre halkıyla yaptığımız konuşmalarda hemen anlaşıldı ki bütün ilçe, yüzyıllar önce yöreye gelen ve yerleşik düzene geçen Cerid Boyu mensupları idi. Tespit ettiğimiz cicim, zili ve sumak dokumalar da yüzyıllardır yörede gelenekleriyle yaşayan ve geleneklerini hâlâ yaşatan Cerit Boyu mensupları tarafından dokunmuştu ve bir İslâmî gelenek olan vakfetme duygusuyla camiye bağışlanmışlardı. XVIII. yüzyıl sonlarında inşa edilen camiye, yapıldığı yıllarda bağışlandığı tahmin edilen bu cicim, zili ve sumak dokumaları bilimsel metotlarla tanıtmak için bu makaleyi yazmayı kendime görev bildim.

Çağlayancerit İlçesi

Kahramanmaraş'a bağlı Çağlayancerit İlçesi, coğrafi olarak Akdeniz Bölgesi sınırları içinde kalmaktadır. Kuzeyinde Nurhak, doğusunda Adıyaman ili Gölbaşı İlçesi, güneyinde Pazarcık, batısında ise Kahramanmaraş İli Merkez ilçesi bulunmaktadır. İlçenin merkez rakımı 1150 metre, yüzölçümü 642 km² dir. İlçede Akdeniz iklimiyle karasal iklim arasında geçiş özelliği taşıyan iklim tipi hâkimdir. Yaz mevsimi sıcak ve kurak kış ve mevsimi soğuk ve kar yağışlı, baharlar ise ılık ve yağışlıdır. İlçe merkezi kuzeyde Engizek Dağları, güneyinde ise Öksüz Dağı ile çevrili bir vâdide kurulmuştur. Yerleşim vadi boyunca uzanmakta ve geniş bir alana yayılmaktadır. İlçede ekilebilir arazi sınırlı olup, dağlık alanların yüksek kesimlerinde orman alanları mevcuttur (<http://tr.wikipedia.org/wiki/C3%87a%C4%9Flayancerit> 06.01.2014).

Çağlayancerit, 01.06.1986 tarihine kadar Kahramanmaraş'ın merkez ilçesine bağlı bir köy iken, bu

tarihte belediye teşkilatı kurulmuş ve 04.07.1987 tarihinde 3392 sayılı kanunla ilçe statüsüne kavuşmuştur. İlçe oluncaya kadar Türkiye'nin en büyük köyü olarak bilinmiştir.

İlçenin adının Orta Asya'dan gelen ve bu bölgeye yerleşen Cerid Aşireti'nden geldiği söylenmektedir. "Çağlayan" tabirinin ise sularının çokluğuna dayanılarak kullanıldığı kuvvetle muhtemeldir. İlçeye bağlı Küçükcerit Köyü'nde ortaya çıkan mozaik kalıntılar, yörede yerleşimin M.S. III-IV. yüzyıla dayandığını göstermektedir. Dağlık bir alanda kurulan Çağlayancerit, Elbistan-Pazarcık arasındaki eski tarihi yola hâkim konumdadır. Bu yol, Anadolu'dan Suriye ve Irak'a giden en işlek yolun en bilinmeyen kısmıdır. (http://www.caglayancerit.gov.tr/default_B0.aspx?id=79 06.01.2014)

Cerit Yörükleri

Ceritlerin soy kökünün Oğuzların Bozok koluna bağlı Beğdili (Begtili) Boyu, yerleştikleri yerin de Dulkadir Beyliği'nin sınırları içinde olduğu değişik kaynaklarda belirtilmektedir. (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Ceritler> /22.04.2014) Dulkadiroğulları Beyliği Elbistan ve Maraş civarında kurulmuş ve 1337-1522 yılları arasında hüküm sürmüştür. Beyliğe adını vermiş olan Dulkadirli Türkmenleri Oğuzların Bozok koluna mensupturlar. Dulkadirli halkını teşkil eden Bozok Türkmenleri Oğuzların Bayat, Avşar ve Beydilli boylarından idiler. (<http://www.enfal.de/starih33.htm> 30.10.2014)

Bazı kaynaklarda da Cerit Boyunun 24 Oğuz boyundan Avşarlardan geldiği, Cerit Aşireti'nin Dulkadirli ulusuna, Dulkadirli'nin de Avşar boyuna bağlı olduğu belirtilmektedir. (http://www.caglayancerit.gov.tr/default_B0.aspx?id=78 22.04.2014)

Faruk Sümer de "Ceridler Dulkadirli Ulusuna mensup boylar idi. Çukurova'nın sakinlerinden olup kışın Ceyhan Bölgesi'nde kışlıyorlar, yazın Uzun-Yayla'ya gidiyorlar ve çapulculuk yapıyorlardı" (Sümer 1972: 197) demektedir.

XVI. yüzyılda Ceridi Aşireti'ne mensup insanlar yerleşik düzene geçip tarımla uğraşmışlardır. Buğday, arpa, soğan, ceviz ve benzeri ürünleri yetiştiren Ceridler kendi rızalarıyla yerleşik hayata geçmişlerdir. Maraş'ta Cerit obalarının varlığı bildirilmekte ve Cerid Aşiretinin yiğitlikleri anlatılmakta, ayrıca Ceridler Tacirlilerle iyi anlaştıkları belirtilmektedir. (Yalman (Yalkın)1977: 328, 330, 331)

“Cerit” kelimesinin anlamı hakkında çeşitli sözlüklerde farklı anlamlar verilmektedir; “yiğit, cesur, ata iyi binen, eli çabuk, becerikli, sopa, kuru hurma dalı, cirit sopası, kuru verimsiz toprak” gibi anlamlara gelmektedir (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Ceritler> 06.01.2014)

“Cerid” kelimesinin çabuk ve becerikli şeklinde ki manası Cerid Boyundan da çıkmış olabilir. Cerid adının bu yolla ortaya çıkıp kullanılması hususunu kuvvetlendiren bir önemli etmen daha mevcuttur. Ceridler, bacakları kısa atlara biner, çok çevik ve hızlı bir şekilde hareket eder, atlarıyla dağlık ve engebeli arazileri çok iyi tırmanır ve her türlü hava şartlarında süratle seyahat edebilirlerdi. Bu noktadan hareketle Cerid kelimesi hem cirit oyunundan, hem de Anadolu’nun muhtelif yerlerinde kullanılan “canlı, eli çabuk ve becerikli” anlamından çıkmış olmalıdır. Ceridler, arasında hâla cirit oyunu ve inceliklerinden bahsedilmektedir. Geçen yüzyılda Maraş Ceridleri, Kuşlu Ceridi ve Çağlayan Ceridi olmak üzere iki kola ayrılmıştı. Her kol idari bakımdan bir “nahiye” sayılıyordu. (http://www.caglayanacerit.gov.tr/default_B0.aspx?id=78 06.01.2014)

Çağlayancerit İlçesi’nin günümüzdeki halkı da Cerit Aşireti’dir. İncelememiz sırasında halkla yaptığımız görüşmelerde, hâlâ geleneklerini devam ettirdikleri kendileri tarafından ifade edilmiştir. Atalarından öğrendikleri cicim, zili ve sumak dokumayı günümüzde de sürdürmektedirler (Resim 1).

Resim 1. Kendi dokuduğu Cicimle bir Cerit Kadını.

Kezban Hatun Camii

Kezban Hatun Camii, ilçeye hâkim bir tepenin eteklerinde, meyilli bir arazi üzerinde inşa edilmiştir. (Resim 2). İnşa kitabesi olmadığı için kesin yapım tarihi bilinmemektedir. Ancak 16 cemaziye’l-âhir 1227H. /28 Mayıs 1812 M. tarihli arşiv belgesinde caminin imamı hakkında bilgi verilerek yapının hayır sahibi Kezban Hatun tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir (Özkarıcı 2007: 4)

Resim 2. Çağlayancerit Kezban Hatun Camiinden Bir Görünüş.

Cami eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Doğu cephesi tek kat, batı cephesi iki kat olup batı cephesinde alt katta odalar vardır. İlk yapılışından günümüze kadar bazı değişiklikler geçirdiği görülmektedir. Ahşap tavanlı camiler grubundan olan caminin orijinalinde, harim kısmının birbirine üçer adet sivri kemerle bağlanan iki sıra kesme taş paye ile mihraba paralel üç sahna ayrıldığı ve üzerinin ahşap kirişli toprak damla örtülü olduğu, orijinal girişinin mihrabın tam karşısında kuzeyde yer alan kapıdan sağlandığı anlaşılmaktadır. Fakat 1960 yılında harim batı ve kuzey yönünde genişletilmiş, batı tarafa birer kemer, kuzey tarafa da bir sahin eklenmiş ve alt katta kottan kazanılan kısma da dört adet dükkân yapılmıştır. Dükkân kısımları günümüzde Kuran kursu olarak kullanılmaktadır. Mi-naresi, üzerinde yer alan kitabeye göre 30.9.1967 yılında yapılmıştır. Ahşap tavandaki kalem işi bezemeler dikkati çekmektedir. Cami, Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 29.06.2009 tarih ve 5113 sayılı kararıyla 2863 Sayılı Yasa kapsamında “korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı” olarak tescil edilmiş ve yapı gurubu 1. grup olarak belirlenmiştir.

Caminin yaygılarını incelemek üzere tarafımızdan mahalline gidildiğinde, cami tabanının tek tip makine halısı ile döşenmiş olduğu görülmüştür. Caminin depo kısmında bulunan dokumalar ise tarafımızdan incelenmiştir. Bu dokumaların çoğunluğunun zili ve cicim dokumaları olduğu görülmüştür. Az sayıda kilim ve halı bulunmaktadır. Bu nedenle bu makalemizde sadece cicim, zili ve sumak dokumalar tanıtılacaktır.

Cicim, Zili ve Sumak Dokumaları

A-Cicim: Kilimlerde, düz bez ve bezayağı dokumalarda, atkı ve çözgü iplerinden başka üçüncü bir iplik sistemi kullanılarak yapılan bir dokuma türüdür. Üçüncü iplik dediğimiz ipler, renkli desen iplikleridir. Düz, bezayağı veya atkı yüzü dokumalar üzerine ince çizgiler halinde sarma işlemini andıran bir görünüşte olduğu için, genellikle kilim dokumasından sonra iğne ile yapılmış olarak bilinir (Bayraktaroğlu 1990: 303)

Halk arasında ve hatta bazı yayınlarda düz zeminli dokuma üzerine sonradan iğne ile işlenen bir yaygı türü olarak bilinir (Balpınar Acar 1982: 55)

Türkiye’de tanınmış cicim türü seyrek desenli olanlarıdır. Genellikle çapraz ve dikey çizgiler kullanılır. Enine çizgilerden kaçınılır. Desen ipliği iki veya üç çözgüye dolanarak ve bir çözgü kaydırılarak ilerletilir. Her sırada araya bir sıra atkı atılır. Cicim dokumalar tezgâh üzerinde tersinden dokunur. Yani tezgâhın ön yüzü dokumanın tersidir. Arkada bir yardımcı bulunarak desen ipliğinin arkadan öne verilmesinde yardımcı olur.

Cicim dokumaların seyrek motifli cicim, atkı yüzü seyrek motifli cicim, sık motifli cicim ve atkı yüzü sık motifli cicim gibi türleri vardır (Balpınar Acar 1982: 56-59)

Seyrek motifli cicimler ince hafif dokumalar olup, genellikle ocak, kapı perdesi, divan, sofra örtüleri olarak kullanılır. Yer yaygıları, heybe, çuval, hurç, yastık, minder gibi eşyalar sık motifli cicim tekniğinde yapılırlar. Daha kalın olması gereken heybe, çuval, torba gibi eşyalar ayrıca atkı yüzü seyrek motifli cicim tekniğinde yapılır. Bunlarda atkı iplikleri daha bol bırakılarak çözgüler gizlenir.

Çağlayancerit Kezban Hatun Camii’nde bulunan cicimleri dört grupta toplayabiliriz:

1. Grup cicimler; zemin doğal kahverengi renkli yünden yapılmıştır. Zemin üzerine desenler cicim

tekniğinde dokunmuştur. Desenler merkezde küçük bir baklava motifinden başlayarak dört bir tarafa doğru gittikçe genişleyen değişik renklerdeki eşkenar dörtgen sıralar halindedir. Köşelere gelen kısımlarda da sıraların kenar bordürleriyle kesilerek devam etmesi sonsuza doğru gidişi göstermektedir. Bu Türk Halı sanatının en önemli özelliklerinden olan desenlerle verilen sonsuzluk prensibidir.

Bordürler kısa kenarlarda tek sıra ince bir şerit halinde, uzun kenarlarda ise iki ince şerit arasında tek sıra zincire benzer desenli bordür şeklinde yapılmıştır. Bordürler de cicim tekniklidir. Renkler kırmızı, sarı, açık yeşil ve açık pembe. 10, 14, 16, 22 envanter numaralı cicimler bu grup altında değerlendirilmektedir.

2. Grup cicimler; yine doğal kahverengi yün zemin üzerinde boyuna bir düzen içerisinde birbirine bağlı eşkenar dörtgenlerden oluşan bir desene sahiptir. Eşkenar dörtgenlerin içerisinde ve aralarda kalan boşluklarda küçük desenler serpiştirilmiştir. Desenler cicim tekniklidir. Bordürlerde kısa kenarlarda ince şeritler hâlinde, uzun kenarlarda ise iki ince şerit arasında zincir desenli tek sıra bordür yer almaktadır. Sarı, kırmızı, açık pembe renkler kullanılmıştır. 15, 35 envanter numaralı cicimler bu grupta değerlendirilmektedir.

Bu grubun daha geç örneklerinde ise tek renkli düz zeminin, iki renkli şeritlerin enine ve boyuna uzanmasıyla, karelere ayrılmış bir zemin haline dönüştüğü görülür. Aynı özellikteki desenler bu zemin üzerine cicim tekniğinde işlenmiştir. Aralara uzun yün parçaları düğümlenmiştir. Saçakları özenle düğümlenmiştir. Bir kısmında daha uzun bırakılarak saç örgüsü şeklinde örülüp düğümlenmiştir. 1, 9, 19, 32 envanter numaralı cicimler bu grupta değerlendirilmektedir.

Yine bu grubun geç örneklerinde zemin iki renkli şeritlerin enine ve boyuna uzanmasıyla oluşmuş kareler halindedir. Fakat üzerine uygulanan desenler değişmiştir. Enine uzanan kırık çizgilerin üst üste sıralanmasından oluşan bir desen şeması oluşmuştur. 18, 20 numaralı cicimler bu grupta değerlendirilmektedir.

3. Grup cicim perdeler; bunlarda zemin iki renkli şeritlerin enine ve boyuna uzanmasıyla karelere bölünmüş, bunlar üzerine cicim teknikli küçük desenler işlenmiştir. Aralara bez parçaları düğümlenmiştir. Cicim perdeler birkaç şak halinde dokunup

birbirlerine dikilmektedirler. 17, 21, 40 envanter numaralı cicimler bu grupta değerlendirilmektedirler. 8 numaralı cicimde ise daha girift bir şekilde geometrik desenli cicim teknikli desenlerin işlendiği görülmektedir.

4. Grup cicimler tabana serilen büyük dokumalardır; İki şak dokunup sonradan dikilirler. Zeminde enine uzanan değişik renkli düz kilim dokumalar arasına cicim teknikli desenler yerleştirilmiştir. Bordürler uzun kenarlarda olup, iki ince şerit arasında uzanan zincir desenlerinden oluşmaktadır. 4 ve 37 envanter numaralı cicimler bu grupta değerlendirilmektedir.

B-Zili: Cicimler gibi düz dokumalar üzerine üçüncü bir iplik sistemiyle yapılan dokumalardır. Genellikle cicimle karıştırılır. Cicimlerde deseni veren renkli iplik yukarı doğru sarılarak giderken desenin konturlarını oluşturur, zililerde ise atlamalarla motiflerin içi doldurulur.

Zilileri cicimlerden ayıran en önemli özelliklerden biri, çözgü çiftlerinin bozularak, üç veya beş üstten bir alttan geçen değişik renkteki desen ipliklerinin, kendi aralarında bir boydan bir boya gitmesi ve tüm zemini 2-1, 3-1 veya 5-1 atlamalarla doldurmuş olmalarıdır. Bir sıra böyle dokunduktan ve araya iki sıra atkı atılıp sıkıştırıldıktan sonra ikinci sıra gene atlamalarla boydan boya doldurulur. Zililerde iki sıra atkı atılır. Zililerde daha çok enine ve boyuna çizgiler yapılır. Atlamaların kaydırılması ile de çapraz zililer yapılabilir (Balpınar Acar 1982: 61).

Çağlayancerit Kezban Hatun Camii'nde bulunan zili dokumaları desenlerine göre üç grupta toplanabiliriz:

1. Grup zililer; küçük bir baklava motifinin (eşkenar dörtgen) merkezden başlayarak dört bir yöne doğru baklavalara yaparak tüm zemine dağılmasından oluşan desene sahiptirler. Bu küçük baklava motifli damalı zili tekniğindedir. Beyaz, sarı, turuncu, açık pembe, mavi, yeşil ve devetüyü renklerde. Bordür, kısa kenarlarda "Beg Dili" boyunun imine benzer şekilde iki ince şerit arasında kırık çizgilerden oluşan bir desene sahiptir. Bazılarında ise sadece ince bir sıra kırık çizgiden oluşmaktadır. Uzun kenarlardaki bordür ise daha kalın iki şerit arasında zikzak ve zincire benzer motiflerden oluşmaktadır. Saçaklar örülüdür. 2, 6 ve 30 envanter numaralı zililer bu grupta değerlendirilmiştir.

6 numaralı zilide desenler diğerlerinden farklı olarak merkezden değil, bir kısa kenar ortasından başlamıştır. Kenarın ortasına gelecek şekilde yerleştirilen bir küçük baklavadan başlayarak sivri kemerler oluşturacak şekilde yayılan sıralar, ziline, tüm zeminini doldurmuştur.

2. Grup zililer; daha zengin ürünler veren bir gruptur. Anadolu'da Eskişehir, Afyon, Kütahya ve Konya civarında da rastlanmaktadır. Bu grup zililerde doğal kahverengi yün düz bez dokumanın üstüne desenler, boyuna bir düzende birbirine bağlı olarak yerleştirilmiş kenarları kancalı baklavalardan oluşmaktadır. Boyuna sıralanan baklavalardan kalan boşluklara, diğer sıranın baklavaları gelecek şekilde desenler yerleştirilmiştir. Baklavalardan etrafındaki kanca veya çengel motifleri de birbiri içine girecek şekilde yerleştirilmişlerdir. Bu baklavalardan merkezinde de yine küçük bir baklava ve bunun dört köşesinden çıkan koçboynuzlarından oluşan bir desen vardır.

Bordürler 1. gruptaki zili dokumaların bordürleriyle benzerlik gösterir. Kısa kenarlardakiler iki ince şerit arasında V şeklinde kırık çizgilerden oluşmakta, uzun kenarlarda ise daha kalın şeritler arasında zikzak veya baklava desenlerinden oluşmaktadır. Bordür desenleri de zili tekniklidir. Saçaklar örülüdür. Saçakların örülmesi ayrı bir sanat ve estetik değeri yansıtmaktadır.

Eskişehir civarında uçları çengelli baklava motifinden oluşan bu desene sahip zililere sık rastlanır. Bazen kıl malzemeli düz bez dokuma üzerine de desenler yapılabilir (Bayraktaroğlu 1990: 308) Bunlar daha büyük ölçülerdedir. 5, 12, 13, 26, 27, 28, 29, 31, 33, 34 envanter numaralı zililer bu grupta değerlendirilmektedir.

3. Grup zilide ise, tek bir örnek bulunmaktadır. Yere serilmek üzere dokunmuştur. İki şaktır. Doğal siyah düz bez dokuma üzerine yatay panolarda desenler işlenmiştir. Bir sıra enine panoda kenarları kancalı baklavali motifler, daha kalın olan diğer sırada içi geometrik dolgulu düz baklavalardan oluşan bir bezeme vardır. Çok girift olarak desenler yerleştirilmiştir. 23 envanter numaralı zili bu grupta değerlendirilmiştir.

Çağlayancerit'te tespit ettiğimiz cicim ve zili dokumaların önemli özelliklerinden biri de saçaklarının bağlanmasıdır. Bazısında dokumanın bittiği yerde kalın bir şerit halinde düğümleme yapılmış, bazıla-

rında da kenar düğümlerinden sonra uzun bırakılan saçaklar örülerek birbirine bağlanmıştır.

C-Sumak: Camide bir adet de sumak dokuma tespit edilmiştir. 7 envanter numarasında kayıtlıdır. Sumak, diğer dokumlar içerisinde en zor tekniktir. Atkı ve çözgü iplerinden başka deseni veren üçüncü ip sistemiyle yapılırlar. Dokuma sırasında desen ipliği, kendi desen alanında, her sırada sağdan sola, soldan sağa çözgü çiftlerine devamlı olarak, sarı olarak yapılır. Cicim ve zililerde olduğu gibi sumak da dokuma işlemi tersinden yapılır. Desen tamamlandıktan sonra desen ipliği, arkadan bir üst sıraya veya bir başka desene geçirilir. Bazen üçüncü iplik kullanılmadan renkli atkı iplerinin çözgülere sarılmasıyla da desen yapılabilir. Sumak dokumalarda desen iplikleri çözgü çiftlerine tek tek sarılarak yapıldığı için, zor ve geç üreyen bir dokumadır. Yani diğerlerine göre daha uzun zamanda tamamlanan bir dokuma tekniğidir. Bu bakımdan, yastık, minder, çuval ve bebek beşiği gibi küçük parçalar dokunur ve geniş kilim dokumaların arasında desen oluşturacak şekilde bir veya birkaç sıra halinde sumak dokuma yapılır (Bayraktaroğlu 1991: 40)

7 envanter numaralı sumak dokumada renkli atkı ipleri ile yapılmış enine şeritler halindeki kilimlerin arasında yer alan iki sıra sumak dokumada, basık altıgenler içerisinde geometrik motifler görülür. Bu desende sumak dokumalara Eskişehir’de de rastlanılmıştır (Bayraktaroğlu 1990: 324).

KATALOG

A- Cicimler

Katalog No: 1

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 10 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Cicim

Ölçüsü: 133x108 cm

Devri-Dönemi: 18 yüzyıl sonu 19. yüzyıl başı

Tanımı: Kahverengi düz bez dokuma üzerine merkezde bir baklava motifinden başlayarak gittikçe genişleyen sıralardan oluşmaktadır. İç içe yerleştirilen eşkenar dörtgen sıraların bir yüzeyinde dişli sıralar yer almaktadır. Bir sıra kenar bordürü dolandır. Uzun kenarlardaki bordür iki ince şerit arasındadır. Dokumada doğal boya olarak kahverengi, kırmızı, krem renkler kullanılmıştır. Yün malzeme kullanılan Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 3).

Resim 3. Cicim Dokuma.

Katalog No: 2

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 14 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Cicim

Ölçüsü: 127x100 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Doğal kahverengi yün bez dokuma üzerine cicim tekniğinde desenler işlenmiştir. Ortada yer alan baklava motifi kenarlara doğru genişleyerek yayılmıştır. İç içe sıralanan eşkenar dörtgen sıraların bir yüzeyinde dişli sıralar yer almaktadır. Saçaklarda sökümler olup bir köşesi yırtılmıştır. Dokumada doğal boya olarak sarı, kırmızı, krem ve mor renkler kullanılmıştır. Yün malzeme kullanılan cicim, yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 4).

Resim 4. Cicim Dokuma.

Katalog No: 3

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 16 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Cicim

Ölçüsü: 123 x 96 cm

Devri-Dönemi: 18. Yüzyıl sonu – 19. Yüzyıl başı

Tanımı: Doğal kahverengi yün bez dokuma üzerinde, ortada yer alan baklava motifi iç içe sıralar halinde kenarlara doğru genişleyerek yayılmaktadır. İç içe sıralanan eşkenar dörtgen sıraların bir yüzeyinde dişli sıralar yer almaktadır. Kırmızı, pembe, kahverengi, yeşil renkler kullanılmıştır. Saçak kenarları örgülüdür. Kenarlarda yırtılma ve kopmalar vardır. Yün malzemeli ve doğal boyalıdır. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 5).

Resim 5. Cicim Dokuma.

Katalog No: 4

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 22 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Cicim

Ölçüsü: 123 x 104 cm

Devri-Dönemi: 19. yüzyıl

Tanımı: Kahverengi zemin üzerinde, ortada yer alan baklava motifi iç içe sıralar halinde kenarlara doğru genişleyerek tüm yüzeyi kaplamıştır. Daha önceki örneklerde iç içe sıralanan eşkenar dörtgen sıraların bir yüzeyinde yer alan dişli sıralar, bu örneğimizde iki yönlü olarak yapılmıştır. Bir kısa kenarın saçakları uzundur. Dokumada kırmızı, kahverengi, sarı, krem renkleri gibi doğal boya kullanılmıştır. Yün malzeme kullanılan cicim, yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 6).

Resim 6. Cicim Dokuma.

Katalog No: 5

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 15 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Cicim

Ölçüsü: 131x95 cm

Devri-Dönemi: 18. yüzyıl sonu

Tanımı: Doğal kahverengi yün bez dokuma üzerine cicim tekniğinde boyuna üç sıra halinde uzanan baklavalardan oluşan desenler işlenmiştir. Aralarda cicim teknikli pıtırak, koçboynuzu, saç bağı gibi küçük motifler serpiştirilmiştir. Saçaklar örülüdür. Ortasında yıpranmalar ve yırtıklar vardır. Kırmızı, sarı, kahverengi, pembe renkli doğal boyalar kullanılmıştır. Yün malzemeli olup yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 7).

Resim 7. Cicim Dokuma.

Katalog No: 6

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 06.11.2013

Envanter No: 35 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Cicim

Ölçüsü: 120x100 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Kahverengi ve turuncu renkli düz bez dokuma üzerine cicim teknikli baklavalar tüm yüzeyi kaplamıştır. Zemin kahverengidir. Kırmızı, kahverengi, sarı ve yeşil renkli doğal boyalar kullanılmıştır. Yün malzemeli olup yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 8).

Resim 8. Cicim Dokuma.

Katalog No: 7

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 1 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Cicim

Ölçüsü: 107 x 120 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Dokumanın zemini enine ve boyuna kırmızı şeritler halindedir. Zeminde, bir tarafı dişli boyuna zikzak sıralar, baklavalar oluşturmaktadır. Aralarda X ve pıtrak motifleri vardır. Tek sıra bordürü bulunmaktadır. Uzun kenar bordürlerinde zencirek motifli, kısa kenar bordürlerinde V şeklinden oluşan ve Begdili imine benzer motifler işlenmiştir. Kısa kenarlarda saçaklar örgülü olup birçok yerde yıpranmıştır. Malzemesi yündür. Kırmızı, siyah, sarı ve krem renkler kullanılmıştır. Cicimin bir kısa kenarı kopmuştur. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 9).

Resim 9. Cicim Dokuma.

Katalog No: 8

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 9 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Cicim

Ölçüsü: 116x102 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Kırmızı, sarı ve siyah şeritlerden oluşan düz bez dokuma üzerine boyuna zikzaklar halinde desenler işlenmiştir. Bir tarafı dişli sıralar halinde olan boyuna zikzaklar tam ortada karşılıklı gelerek baklavalar oluşturmaktadır. Bu baklavaların içerisinde cicim teknikli küçük motifler yerleştirilmiştir. Kenar bordürleri kısa kenarlarda zikzak, uzun kenarlarda zencirek motiflidir. Saçaklar örülmüş sonra saç örgüsü yapılmış tekrar birbirine bağlanmıştır. Turuncu, pembe, yeşil, kırmızı, siyah ve krem renkli doğal boyalar kullanılmıştır. Yün ve kıl malzemeli olup, yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 10).

Resim 10. Cicim Dokuma.

Katalog No: 9

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 19 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Cicim

Ölçüsü: 130 x 105 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Kırmızı – siyah renkli enine ve boyuna şeritlerin oluşturduğu yün zemin üzerinde boyuna sıralanan zikzaklardan baklava desenleri oluşturulmuştur. Bu sıraların bir yanları dişlidir. Kısa kenar bordürleri zikzaklı, uzun kenar bordürleri kırmızı beyaz şeritler arasında zencirek motiflidir. Saçaklar örülmüş olup yıpranmıştır. Kahverengi, kırmızı, krem ve sarı renkli doğal boyalıdır. Yün ve kıl malzeme birlikte kullanılmış olup sağlamdır. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 11).

Resim 11. Cicim Dokuma.

Katalog No: 10

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 06.11.2013

Envanter No: 32 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Cicim

Ölçüsü: 105x124 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl Sonu

Tanımı: Kırmızı, turuncu ve siyah renkli, enine ve boyuna şeritlerden oluşmuş düz bez dokuma zemin üzerine cicim tekniğinde yapılmış, bir tarafı dişli sıralardan oluşan baklava desenleri yer almaktadır. Baklavalarda pıtrak, koçboynuzu gibi küçük motifler işlenmiştir. Aralarda öbek halinde yünler düğümlenmiş ve uzun bırakılmıştır. Kenar bordürleri kısa kenarlarda zikzak, uzun kenarlarda zencirek motiflidir. Kısa kenarlarda saçaklar örgülüdür. Yün malzemelidir. Siyah, sarı ve kırmızı renkli doğal boyalıdır. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 12).

Resim 12. Cicim Dokuma.

Katalog No: 11

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 18 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Cicim

Ölçüsü: 119 x 99 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Açık – koyu kahverengi şeritlerden oluşan zemin üzerinde enine zikzak çizgi şeklinde cicim teknikli desenlerden oluşmuştur. Zikzak sıraların bir tarafında dişli sıralar vardır. Kısa kenarlarda kırmızı- beyaz noktalardan oluşan iki şerit arasında bir sıra ince zikzak bordür yer alır. Uzun kenarlarda kırmızı- beyaz, turuncu-sarı noktalı şeritlerle bir tarafı dişli şeritler arasında yer alan kalın bordürde ise bir kenarda üst üste V şeklinde tasvir edilmiş uçan kırlangıç tasvirleri, diğer kenarda zencirek motifli yer almaktadır. Kıl ve yün karışımı malzemelidir. Kahverengi, turuncu, krem ve pembe renkli doğal boyalar kullanılmıştır. Sağlamdır. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 13).

Resim 13. Cicim Dokuma.

Katalog No: 12

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 20 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Cicim

Ölçüsü: 123 x 109 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Kahverengi ve kırmızı boyuna şeritler zeminini oluşturmaktadır. Tüm yüzeyde enine, bir tarafı dişli zikzak şeritlerle desen yapılmıştır. Kenar bordürleri kısa kenarlarda zikzak, uzun kenarlarda zencirek motiflidir. Kırmızı, krem, yeşil ve sarı renkli doğal boyalıdır. Yün ve kıl malzemeli olup, yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 14).

Resim 14. Cicim Dokuma.

Katalog No: 13

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 17 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Cicim Perde

Ölçüsü: 163 x 66 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl sonu

Tanımı: Yün ve pamuk karışık kullanılmıştır. Zemin iki renkli şeritlerin enine ve boyuna uzanmasıyla karelere bölünmüş, bunlar üzerine cicim teknikli küçük desenler işlenmiştir. Saçaklar örgülüdür. Kırmızı, krem, kahverengi renkli doğal boyalar kullanılmıştır. Oldukça sağlamdır. Yörede yaşayan Cerit Yörük'lerinin dokumasıdır (Resim 15).

Resim 15. Cicim Dokuma.

Katalog No: 14

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 21 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Cicim Perde

Ölçüsü: 140 x 97 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Birbirine dikilen iki parçadan oluşmuştur. Kırmızı ve beyaz şeritleri kesen siyah çizgilerle küçük kareler oluşmuş ve içlerinde cicim teknikli geometrik desenler yapılmıştır. Zemine bez parçaları düğümlenmiştir. Yün ve pamuk malzemelidir. Çözümleri pamuktur. Kırmızı, kahverengi, krem renkli doğal boyalar kullanılmıştır. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 16).

Resim 16. Cicim Dokuma.

Katalog No: 15

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 06.11.2013

Envanter No: 40 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Cicim Perde

Ölçüsü: 52 x 356 cm.

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Perdenin tek kalmış kanadıdır. Kırmızı zeminde yedi adet cicim teknikli baklava motifi yer almaktadır. Cicim tekniğiyle yapılmış bir sıra kenar bordürü vardır. Siyah, sarı, kırmızı, pembe ve krem renkler kullanılmıştır. Atkı ve çözgüler kırmızıdır. İnce dokunmuş, yün malzemelidir (Resim 17).

Resim 17. Cicim Dokuma.

Katalog No: 16

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 8 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Cicim

Ölçüsü: 167 x 123 cm.

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Düz bez dokuma üzerine cicim teknikli geometrik desenler işlenmiştir. İki şaktır. Sökülerek birbirinden ayrılmıştır. Her bir şak boyuna 4 sıra kırmızı, kirli beyaz, kahverengi renkli şeritlerden oluşmuştur. Saçaklar uzun ve tek renklidir. Kısa kenarların birinde saçak örgülüdür. Pamuk ve yün malzeme kullanılmıştır. Kırmızı, sarı, beyaz, mavi, kahverengi renklerde doğal boyalar kullanılmıştır. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 18).

Resim 18. Cicim Dokuma.

Katalog No: 17

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 4 (geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Cicim

Ölçüsü: 103 x 205 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Enine sarı, krem, kırmızı şeritler üzerinde cicim teknikli, kenarları kancalı, küçük baklava şeklinde motifler vardır. Yer yer yıpranmalar mevcuttur. Yün malzemeli ve doğal boyalıdır (Resim 19).

Resim 19. Cicim Dokuma.

Katalog No: 18

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 06.11.2013

Envanter No: 37 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Kili-
lim-Cicim

Ölçüsü: 283x69 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: İki şak hâlinde olup, teki yoktur. Düz renkli şeritler arasına cicim teknikli kancalar ve baklavalı halinde geometrik desenler işlenmiştir. Cicim teknikli ince bir bordür vardır. Kırmızı, yeşil, sarı ve siyah renkli doğal boyalıdır. Yün malzemeli olup, yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 20).

Resim 20. Cicim Dokuma.

B-Zilliler

Katalog No: 19

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 2 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Zili
(Damalı)

Ölçüsü: 112 x 125 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Dokumada mavi, devetüyü, turuncu, yeşil, pembe, mor ve kırmızı renklerden oluşan küçük baklavalı, içten dışa doğru genişleyerek tüm zemine yayılmıştır. Bordür, kısa kenarlarda Beg Dili boyunun imine benzer şekilde iki ince şerit arasında kırık çizgilerden oluşan bir desene sahiptir. Uzun kenarlardaki bordür ise daha kalın iki şerit arasında birbirine bağlı küçük baklavalarda oluşan zincire benzer desene sahiptir. Kısa kenarlarda saçakları örgülüdür. Saçaksız bir kenarında kopukluk vardır. Yün malzeme kullanılmıştır. Doğal boyalıdır. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 21) .

Resim 21. Zili Dokuma.

Katalog No: 20

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

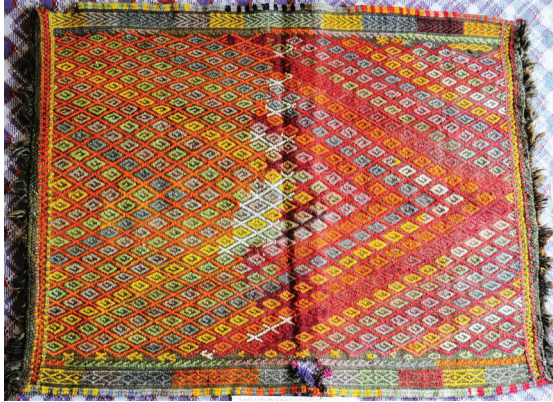
Envanter No: 6 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Zili

Ölçüsü: 125 x 97 cm.

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Dokumada desenler, küçük baklavaların kısa kenarın ortasından başlayarak ters V biçiminde yukarı doğru dizilmesiyle oluşmuştur. Bu hâliyle sivri kemerli mihrap görünümündedir. Uzun kenarlardaki bordürlerden biri balıksırtı desenli iken, diğeri baklava desenlidir. Dokumada sarı, bordo, kahverengi, kırmızı, turuncu, beyaz, yeşil, mor, mavi ve gülkurusu renkleri kullanılmıştır. Atkı ve çözgü doğal yünün kendi rengi olan kahverengidir. Saçakları örülmüştür. Yün malzeme kullanılmıştır. Doğal boyalıdır. Sağlam kondisyondadır. Zili, yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 22).

Resim 22. Zili Dokuma.

Katalog No: 21

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 30 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Zili

Ölçüsü: 147x110 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Dokumada, ortadan baklava motifi tüm yüzeyi kaplamıştır. Sarı, turuncu, pembe, kırmızı ve mor renkler kullanılmıştır. Kısa kenarlarda tek sıra zikzak bordür, uzun kenarlarda ise ince şeritler arasında balıksırtı desenli tek sıra bordür vardır. Kısa kenarlarda saçaklar örgülüdür. Yün ve az miktarda kıl malzeme kullanılmıştır. Doğal boyalıdır. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 23).

Resim 23. Zili Dokuma.

Katalog No: 22

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 5 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Zili

Ölçüsü: 127 x 104 cm.

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl sonları.

Tanımı: Dokumada boyuna olarak kenarları kancalı baklavalardan oluşan desenler işlenmiştir. Üzerinde dokuma yünler düğümlenerek, tülü gibi uzun bırakılmıştır. Atkı ve çözgüleri doğal kahverengidir. Bordürler kısa kenarlarda Beg Dili boyunun imine benzer şekilde iki ince şerit arasında kırık çizgilerden oluşan bir desene sahiptir. Uzun kenarlardaki bordür ise iki şerit arasında bir eksen üzerinde iki yana doğru uzanan kıvrım desenlerinden oluşmaktadır. Kısa kenar saçakları örülmüştür. Ayrıca uzun bırakılan saçaklar da örülmüştür. Kırmızı, sarı, mor, turuncu, pembe, kahverengi renkler kullanılmıştır. Yün malzemeli ve doğal boyalıdır. Sağlam durumdur. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 24).

Resim 24. Zili Dokuma.

Katalog No: 23

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 12 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Zili

Ölçüsü: 132x103 cm

Devri-Dönemi: 19 Yüzyıl

Tanımı: Dokumanın zemininde kırmızı, mor, bordo, turuncu ve yeşil renklerde kenarları kancalı baklavalardan oluşan desenler işlenmiştir. Kenar bordürleri tek sıra olup kısa kenarlarda kırık çizgilerden oluşan bir desene, uzun kenarlarda ise balıksırtı desene sahiptir. Çözgüleri siyahtır. Kısa kenarları örülmüştür. Saçaklar sonradan sökülüştür. Yün malzemeli. Sarı, mor, turuncu, siyah, beyaz ve yeşil renkli doğal boyalar kullanılmıştır. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 25) .

Resim 25. Zili Dokuma.

Katalog No: 24

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 13 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Zili

Ölçüsü: 110x146 cm.

Devri-Dönemi: 19 Yüzyıl

Tanımı: Dokumanın zemininde kırmızı, eflatun, turuncu ve yeşil renklerde kenarları kancalı baklavalar işlenmiştir. İçleri koçboynuzu ve kanca gibi geometrik motiflerle dolgulanmıştır. Kenar bordürleri tek sıra olup kısa kenarlarda kırık çizgilerden oluşan bir desene, uzun kenarlarda ise balıksırtı desene sahiptir. Çözümleri kahverengi yündür. Saçakları örgülüdür. Yün malzemelidir. Doğal boyalıdır. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 26).

Resim 26. Zili Dokuma.

Katalog No: 25

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 26 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Zili

Ölçüsü: 135x112 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Kırmızı, kahverengi, sarı ve krem renklerdeki kancalı baklavalar tüm yüzeyi doldurmuştur. İçleri koçboynuzu ve kanca gibi geometrik motiflerle dolgulanmıştır. Geometrik motifli bir sıra bordür, kısa kenarlarda kırık çizgilerden oluşan bir desene, uzun kenarlarda ise balıksırtı desene sahiptir. Kısa kenarlarda saçaklar örgülüdür. Yün ve kıl karışımı malzemelidir. Doğal boyalıdır. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 27).

Resim 27. Zili Dokuma.

Katalog No: 26

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi : 05.11.2013

Envanter No: 27 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Zili

Ölçüsü: 130x111 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Dokumada içleri koçboynuzu ve kanca gibi geometrik motiflerle dolgulanmış olan kancalı baklavalar tüm yüzeyi doldurmuştur. Kırmızı, kah-verengi, sarı ve krem renkler kullanılmıştır. Kenar bordürleri tek sıra olup kısa kenarlarda V-Y gibi kırık çizgilerden oluşan bir desene, uzun kenarlarda ise balıksırtı desene sahiptir. Kısa kenarlarda saçaklar örgülüdür. Yün ve kıl karışımı malzemedir. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 28).

Resim 28. Zili Dokuma.

Katalog No: 27

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 28 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Zili

Ölçüsü: 137x107 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: İçleri koçboynuzu ve kanca gibi geometrik motiflerle dolgulanmış olan kancalı baklavalar tüm yüzeyi doldurmuştur. Kırmızı, turuncu, yeşil, sarı renkler kullanılmıştır. Geometrik motifli bir sıra bordür vardır. Kısa kenarlarda saçaklar örgülüdür. Yün malzemedir. Doğal boyalıdır. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 29).

Resim 29. Zili Dokuma.

Katalog No: 28

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 29 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Zili

Ölçüsü: 145x101 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Dokumada içleri koçboynuzu ve kanca gibi geometrik motiflerle dolgulanmış olan kancalı baklavalar tüm yüzeyi kaplamıştır. Kırmızı, Kah-verengi, krem ve sarı renkler kullanılmıştır. Kenar bordürleri tek sıra olup kısa kenarlarda V-Y gibi kırık çizgilerden, uzun kenarlarda ise küçük baklavalardan oluşan desene sahiptir. Kısa kenarlarda saçaklar örgülüdür. Yün malzemelidir. Doğal boyalıdır. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 30).

Resim 30. Zili Dokuma.

Katalog No: 29

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 06.11.2013

Envanter No: 31 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Zili

Ölçüsü: 131x102 cm.

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Dokumada içleri koçboynuzu ve kanca gibi geometrik motiflerle dolgulanmış olan kancalı baklavalar tüm yüzeyi kaplamıştır. Turuncu, pembe, kırmızı ve mor renkler kullanılmıştır. Kenar bordürleri tek sıra olup kısa kenarlarda V-Y gibi kırık çizgilerden, uzun kenarlarda ise küçük baklavalardan oluşan desene sahiptir. Kısa kenarlarda saçaklar örgülüdür. Tek sıra kenar bordürü vardır. Yün ve kıl malzemelidir. Doğal boyalıdır. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 31).

Resim 31. Zili Dokuma.

Katalog No: 30

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 06.11.2013

Envanter No: 33 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Zili

Ölçüsü: 103x131 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl başı

Tanımı: İçleri koçboynuzu ve kanca gibi geometrik motiflerle dolgulanmış olan kancalı baklavalar tüm yüzeyi kaplamıştır. Sarı, krem, kırmızı, kahverengi renkler kullanılmıştır. Kenar bordürleri tek sıra olup kısa kenarlarda V-Y gibi kırık çizgilerden, uzun kenarlarda ise küçük baklavalardan oluşan desene sahiptir. Saçaklar kısa kenarın birinde örülüp birbirine tutturulmuştur. Diğerinde sökülüştür. Tek sıra kenar bordürü geometrik desenlidir. Yün malzemelidir. Doğal boyalıdır. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 32).

Resim 32. Zili Dokuma.

Katalog No: 31

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 06.11.2013

Envanter No: 34 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi zili

Ölçüsü: 93x140 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: Dokumada, içleri koçboynuzu ve kanca gibi geometrik motiflerle dolgulanmış olan kancalı baklavalar tüm yüzeyi kaplamıştır. Sarı, yeşil, kırmızı, kahverengi ve mavi renkler kullanılmıştır. Kenar bordürleri tek sıra olup kısa kenarlarda V-Y gibi kırık çizgilerden oluşan bir desene, uzun kenarlarda ise balıksırtı desene sahiptir. Kısa kenarları örülüdür. Saçakları çözülmüştür. Yün malzemelidir. Doğal boyalıdır. Yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 33).

Resim 33. Zili Dokuma.

Katalog No: 32

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 23(Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Zili

Ölçüsü: 103 x 387 cm

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanımı: İki parçadan oluşan örnekte, parçalardan biri diğerinden daha kısa dokunmuştur. Siyah doğal yün düz bez dokuma üzerine enine panolar halinde kanca, koçboynuzu, baklava gibi geometrik motifler işlenmiştir. Çok ince ve düzgün dokunmuştur. Kırmızı, krem, sarı ve siyah renkli doğal boyalıdır. Yün malzemeli olup, yörede yaşayan Cerit Yörüklerinin dokumasıdır (Resim 34).

Resim 34. Zili Dokuma.

C- Sumaklar

Katalog No: 33

İli: Kahramanmaraş

İlçesi: Çağlayancerit

Cami Adı: Keziban Hatun Camii

Tanzim Tarihi: 05.11.2013

Envanter No: 7 (Geçici)

Eserin Adı ve Cinsi: Kahramanmaraş Yöresi Sumak

Ölçüsü: 168 x 127 cm (Sumak kısmının eni 104 cm'dir)

Devri-Dönemi: 19. Yüzyıl

Resim 35. Sumak Dokuma.

Değerlendirme ve Sonuç

Çağlayancerit Kezban Hatun Camii'nde tespit ettiğimiz cicim, zili ve sumak dokumaları, yüzyıllardır yörede yaşayan ve geleneklerini hâlâ yaşatan Cerit Boyu mensupları tarafından dokunmuştur. Üç adeti 18. yüzyıla, çoğunluğu 19. yüzyıla tarihlenen dokumalar, bir İslâmî gelenek olan vakfetme duygusuyla camiye bağışlanmışlardır. 18. yüzyıl sonlarında inşa edildiği belirtilen camiye, aynı yıllarda bağışlandığı tahmin edilmektedir.

Cicim ve zililerin önemli bir özelliği zeminin doğal kahverengi renkli yünden yapılmış olmasıdır. Desenler, dokumanın merkezinde küçük bir baklava motifinden başlayarak dört bir tarafa doğru gittikçe genişleyen değişik renklerdeki eşkenar dörtgen sıralardan oluşmaktadır. Bu sıralar cicimlerde şeritler halinde, zililerde küçük baklavalara hâlinindedir. Bu özellik Cerit Yörüklerinin dokumaları için karakteristiktir. Köşelere gelen kısımlarda sıraların kenar bordürleriyle kesilerek devam ediyor izlenimi vermesi, sonsuza doğru gidişi göstermektedir. Türk halı ve kilimlerindeki sonsuzluk prensibini burada da görmekteyiz.

Çağlayancerit Kezban Hatun Camiinde tespit ettiğimiz dokumaların önemli bir özelliği de dokumaların saçaklarının örülü olmasıdır. Örgüler önce dokumanın enine paralel bir şekilde birkaç sıra halinde ve çok sıkı olarak yapılmakta, sonra uzun saçaklar ayrı ayrı saç örgüsü şeklinde örülmekte, daha sonra örülmüş saçakların bazıları birbirleriyle birleştirilerek örülmekte ve böylece dokumaya ayrı bir değer kazandırılmaktadır.

Bu dokumaların zemininin doğal kahverengi renkli yünden yapılması, desenlerin merkezden başlayarak dört bir tarafa doğru gittikçe genişleyen değişik renklerdeki eşkenar dörtgen sıralar halinde olması ve saçaklarının örülmesi özellikleriyle Kezban Hatun Camiinde tespit ettiğimiz cicim ve zililer, Türk Dokuma Sanatının desen dünyasına önemli bir katkı sağlamakta ve bir boy geleneği olarak varlıklarını hâlâ sürdürmektedirler.

Diğer bir grup zililerde doğal kahverengi yün düz bez dokumanın üstüne, boyuna bir düzende birbirine bağlı olarak yerleştirilmiş, kenarları kancalı baklavalardan oluşan desenlere, Eskişehir, Afyon, Kütahya ve Konya civarında da rastlanmaktadır. Bunlar da aynı köklerden gelen boyların geleneklerini yaşatarak, dokuma kültürlerinin zenginliğini gittikleri her yere taşıdıklarını göstermektedir.

Tespit ettiğimiz cicim ve zililerde, genel olarak az sayıdaki desen gruplarından çok sayıda örnek olması, yani desenlerde fazla karışma olmaması, Cerit Boyu'nun Orta Asya'dan getirdiği dokuma kültürünü bozmadan bu günlere getirdiğini göstermektedir. Günümüzde yörede yaşayan Ceritler, evlerinde de benzer dokumaları kullanmaktadırlar. Ayrıca söz konusu camide tespit edilen bu cicim ve zililer, bir boyun dokuma geleneğini anlatacak kadar çok sayıdadır. Günümüzde aynı özelliklere sahip bu kadar çok sayıda dokumaya ulaşmak neredeyse mümkün değildir. Bu denli zengin zili, cicim ve sumak dokumalara Eskişehir'in bazı ilçelerinde rastlanmıştır. Afyon çevresinde de Yörükler geleneksel dokumalarını devam ettirmektedirler (Bayraktaroğlu, 2005: 516)

Bu yüzden bu dokumalar, tarihleri çok eskilere gitmese dahi, bir geleneği, bir kültürü yansıtan mevcut örneklerin korunması gerekir düşüncesiyle, korumaya alınmış ve Gaziantep Mevlevihanesi Vakıf Müzesi'ne konulmuştur.

Kaynaklar

<http://tr.wikipedia.org/wiki/C3%87a%C4%9Flayancerit> (06.01.2014)

http://www.caglayancerit.gov.tr/default_B0.aspx?id=79 (06.01.2014)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Ceritler> (06.01.2014)

http://www.caglayancerit.gov.tr/default_B0.aspx?id=78 (06.01.2014)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Ceritler> /22.04.2014)

http://www.caglayancerit.gov.tr/default_B0.aspx?id=78 (22.04.2014)

<http://www.enfal.de/starih33.htm> (30.10.2014).

Balpınar Acar, Belkıs (1982). *Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Düz Dokuma Yayımları*, İstanbul, Eren Yayınları,

Bayraktaroğlu, Suzan (1990). “Eskişehir ve Çevresi Halı – Kilim ve Düz Dokuma Yayımları”, *Vakıflar Dergisi*, S. XXI, 299-324.

Bayraktaroğlu, Suzan (1991). “Sumak Dokumaları”, *Kültür ve Sanat*, S. 11, 40-44.

Bayraktaroğlu, Suzan (2005). “Afyon Çevresi Yörük Dokumaları”, *Vakıflar Dergisi*, S. XXIX, 513-527.

Özkarıcı, Mehmet (2007). *Kahramanmaraş Türk Kültür Varlıkları Envanteri*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayını.

Sümer, Faruk (1972). *Oğuzlar (Türkmenler)*, Ankara, A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Yalman (Yalkın) Ali Rıza (1977). *Cenupta Türkmen Oymakları I-II*. Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.